

Hudzenko O. Pluralization of forms of life individual success: Ukrainian context.

Contemporary socio-cultural situation provides heterogeneity, uncertainty, multiple and random elements in society. In the post-modern situation recognizes pluralism of social phenomena, which provides certain features of the design and support of the diversity of trajectories biographical project personality. In this paper the problem of the existence of pluralization models of success in life in the Ukrainian society.

All scientific explanations of the social world, according to the phenomenological tradition may be, and, in a sense, should refer to the subjective meaning of human actions, since they originated social reality. First-order constructs designed to perform everyday subjective content and definition of social phenomena. Research design is a second-level objective ideal typical constructs. Therefore, during typing (as part of the process of designing) is the phenomenon of success as a product of human activity, since according to the phenomenology of objectivity of the institutional world - no matter how difficult it seemed not individual - created by man, constructed objectivity.

The specificity of pluralization of life forms succeeded in Ukrainian society is reduced to the problem of the influence of various cultural currents that generate a plurality of subjective values on the definition of social phenomena. In the process of designing biographical project mechanisms confinement practices of personal success are the «background mode» - a set of unconscious representations of the social model of success, a priori adopted in the process of socialization. It is in the process of socialization, perceptions of success in life is transmitted generation as an objective reality, and then internalizuyetsya as subjective reality of the next generation.

Keywords: the pluralization of forms, successful life, a biographical project personality.

Надійшла до редколегії 01.03.2013 р.

УДК 364.044

Л. А. Пірог

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ВИХОВАНЦЯМИ ТА ВИПУСКНИКАМИ ІНТЕРНАТНИХ ЗАКЛАДІВ

Охарактеризовані психологічні та емоційні проблеми, проблеми соціальної адаптації та спілкування, які виникають у дітей, що виховуються в інтернатних закладах. Визначені основні завдання соціальних працівників при роботі з дітьми в інтернатному закладі, розглянуто компоненти виховного процесу, спрямовані на реінтеграцію дитини у соціум.

Ключові слова: діти-сироти; діти, позбавлені батьківського піклування; інтернатний заклад, реінтеграція; соціальний працівник.

Проблема соціального сирітства – не є новою для суспільства і відома з давніх часів. Кожне суспільство вирішує її згідно зі своїми традиціями та можливостями. Але в усіх випадках соціальне сирітство, у першу чергу, – це порушення прав дітей на сімейне виховання з боку самих батьків, яке призводить до надзвичайного негативного психологічного стану дітей, різних порушень в їх розвитку. Доля соціальних сиріт дуже нелегка, проблемна, часто обтяжена, як біологічною спадковістю, так і неналежним їх вихованням та розвитком.

В Україні відбувається реформування інтернатних закладів з метою їх зменшення, на зміну яким повинно прийти сімейне виховання дітей-сиріт. Але на теперішній час їх залишається велика кількість. Школи-інтернати – це закриті або напівзакриті навчально-виховні заклади, вихованці яких постійно перебувають у закритих колективах. Маючи обмежену сферу спілкування, вони одержують недостатню, а часом і деформовану інформацію про навколишній світ, про інших людей.

В інтернаті дитина постійно спілкується з однією й тою самою достатньо вузькою групою однолітків, при чому вона сама не може надати перевагу іншій групі, що може зробити будь-який учень звичайної школи. Але одночасно вона й не може бути виключена з неї. Належність до визначеної групи однолітків при цьому виявляється начебто безумовною. Це призводить до того, що стосунки між однолітками складаються не як приятельські, дружні, а за типом родинних, як між братами та сестрами. Таку безумовність у спілкуванні з однолітками у дитячому закладі інтернатного типу можна, з одного боку, розглядати як позитивний фактор, що сприяє емоційній стабільності, захищеності, коли група однолітків виступає певним аналогом сім'ї, а з іншого боку, подібні контакти не сприяють розвитку навичок спілкування з

однолітками, вміння налагоджувати рівноправні стосунки з незнайомою людиною, адекватно оцінити свої якості, необхідні для виборного, дружнього спілкування.

Більше того, відсутність якісного, змістовного спілкування з дорослими, котре було б адекватним для дітей, що виховуються в закладі, є серйозною перешкодою на шляху їх взаємодії з іншими та з оточуючим світом загалом. В умовах інтернатного закладу неможливо відтворити механізм ідентифікації, що повністю повторює сімейну ідентифікацію [2]. До того ж питання щодо доцільності заміни ідентифікації з батьками ідентифікацією з працівниками закладу достатньо складне і не має однозначного розв'язання.

Основи колективного виховання, що домінують в інтернатних закладах не забезпечують індивідуальний розвиток здібностей кожного вихованця. В таких закладах спостерігається надмірна опіка дітей, яка призводить до незнання ними своїх обов'язків. Результатом є формування, у переважної більшості вихованців державних закладів, хибної уяви про свої соціальні ролі, як сироти. Через вищеперераховані особливості життя дітей в інтернатних закладах, а також через особливості життя і виховання ще до потрапляння до цих закладів (що власне і стають причинами необхідності вилучення їх із того середовища, в якому вони перебували раніше), у вихованців формуються певні психологічні особливості і потреби.

Інтернатні заклади відрізняються особливим контингентом дітей, здебільшого педагогічно занедбаних. Діти потрапляють до такого закладу уже з певними сформованими соціальними навичками поведінки, мають свої переконання, інтереси, які формувались у більшості не за сприятливих умов розвитку та становлення їх особистості. Діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, зустрічаючись із проблемою неможливості задовольнити свої потреби та інтереси, часто намагаються задовольнити їх тим шляхом, який є можливим. Інколи навіть трапляється так, що цим шляхом стає злочин [4].

Крім психологічних проблем дітей, що опинилися в інтернаті, які сформувалися ще до потрапляння дитини до закладу, існує безліч проблем, які формуються уже як наслідок перебування дитини в ньому. Особливості становища вихованця інтернату стають негативними чинниками впливу на психіку дитини, що саме перебуває у стадії розвитку та формування різноманітних рис характеру та навичок спілкування, подолання життєвих проблем, зокрема формування своєї власної сім'ї в майбутньому.

Ще одним із наслідків виховання в інтернатному закладі є порушення соціальної адаптації, що може призвести в одних випадках до зниження активності, яке веде до апатії та більшого інтересу до речей, ніж до людей, в інших випадках до гіперактивності з відходом в асоціальну та кримінальну поведінку, а в деяких випадках може проявлятися тенденція поводитися зухвало в суспільстві, намагаючись привернути до себе увагу, не вмючи створити міцні емоційні зв'язки.

У дітей, що живуть в умовах виховання дитячого будинку на повному державному забезпеченні, з'являється позиція утримання («нам повинні», «дайте») та відсутні ощадливість і відповідальність. Через особливості життя в цих закладах у вихованців інтернатів з'являються проблеми спілкування. По-перше, умови життя в інтернаті передбачають постійне перебування в оточенні інших дітей та вихователів. Діти-сироти, що перебувають в інтернатних закладах, не мають можливості для усамітнення, навіть тоді, коли виникає таке бажання. Така ситуація часто призводить до погіршення настрою дітей, небажання займатися колективною справою, емоційного виснаження. Спостерігається відставання у становленні інтимно-особистісного спілкування з однолітками: контакти з однолітками виражені слабо, вони дуже одноманітні, малоемоційні і зводяться до простих звернень і вказівок. В основі такого відставання лежить відсутність емпатії, тобто співчуття, співпереживання, вміння і потреби розділити свої переживання з іншою людиною.

Спостарігаються такі своєрідні особливості щодо спілкування дітей-вихованців інтернатних закладів – з одного боку, вони домагаються уваги до себе, а з іншого – одночасно її відкидають. Потребуючи уваги та любові, вони не вмюють поводити себе таким чином, щоб до них ставилися згідно з цією потребою. Досвід

спілкування, що формується хибним чином, призводить до того, що дитина, позбавлена батьківського піклування, займає стосовно інших негативну позицію. Особлива проблема, з якою також стикаються діти-сироти – це феномен «ми» в умовах інтернатного закладу, тобто вихованці охороняють один одного, але всі разом шукають вигоди від оточення.

Вважається, що найважливіша проблема дітей, що виховуються в інтернаті – це відсутність любові та ласки батьків і родичів, у результаті чого формується депривація особистості [4]. Коли дитина залишається без захисту й підтримки близьких, вона може зупинитись у своєму розвитку і навіть регресувати (повернутися на ту стадію розвитку, на якій дитина почувалася комфортніше). Існує таке явище, як прихильність – щоб нормально розвиватися, дитина орієнтується на «подібну істоту свого виду», тобто дитині потрібна постійна значуща фігура, природно якою є мати або батько. Відсутність прихильності та необхідність постійно пристосовуватися призводять до зниження активного ставлення до життя, за якого не формуються соціально значущі цінності та орієнтири, а створюються умови для зростання конформізму – схильності уникати прийняття самостійних рішень, пасивності, пристосовницької орієнтації до запропонованих стандартів оцінок та поведінки.

Щодо наслідків виховання не в сімейному середовищі, відзначається, підвищена цінність сім'ї та відсутність досвіду життя в ній призводять, з одного боку, до ідеалізації сім'ї, образу сім'янина, а з іншого – до гіпертрофії негативної моделі сім'ї. При цьому позитивний ідеальний образ сім'ї розмитий, не наповнений конкретними побутовими деталями, а негативний, навпаки, гранично конкретизований та емоційно насичений [6]. Це може негативно впливати на формування уявлень про майбутнє сімейне життя. Наслідки цього простежуються на практиці у таких фактах: випускники інтернатних закладів часто мають значні труднощі у створенні сім'ї та збереженні її стабільності, вони важко входять до батьківської сім'ї чоловіка чи жінки, не можуть побудувати повноцінних стосунків із дружиною/чоловіком, зводячи все або до сексуальних стосунків, або до якихось вимог, що відірвані від реальності, швидко вичерпують початкову прив'язаність і не вміють розвивати вміст подружніх стосунків.

Варто звернути увагу на феномен «життєва компетентність», яка належить до ключових компетентностей та виявляється через спроможність вирішувати життєві проблеми різноманітного характеру в контексті конкретної ситуації життєдіяльності людини, оволодівати життєвими й соціальними ролями. Несформованість життєвої компетентності, проблеми спілкування, педагогічна занедбаність, порушення емоційно-вольової сфери, незадоволена потреба у любові близьких та прихильності є тими чинниками, які визначають завдання та особливості спілкування соціального працівника з дітьми у інтернатному закладі.

Завдання при роботі з дітьми в інтернатному закладі узагальнюється поняттям «реінтеграція». Він визначає реінтеграцію як процес повернення людини до суспільства у ролі активного і незалежного члена соціального життя, що передбачає компенсацію втрат соціальних зв'язків, досягнення відповідного рівня емоційного стану тощо. Реінтеграція дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, здійснюється відповідно до переконань: необхідно готувати дитину до створення власної сім'ї та адекватного виконання нею батьківських функцій [2]. Організація та забезпечення оптимальних умов реінтеграції створюють можливості для подальшого повноцінного функціонування індивіда у соціумі, його успішної соціалізації. Реінтеграція дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, – процес повернення чи входження їх до тієї чи іншої соціальної системи шляхом відновлення або формування прив'язаностей, соціальних зв'язків та відносин, набуття соціального досвіду, соціальної компетентності.

Найбільш ефективним шляхом створення сприятливого соціально-виховуючого середовища є реінтеграція дитини в біологічну чи прийомну сім'ю, що є пріоритетним завданням соціального працівника. Тільки сім'я здатна забезпечити задоволення основних потреб дитини, надавати стимули для її подальшого розвит-

ку, створювати стабільну атмосферу. Якщо не існує можливості для дитини жити з рідними батьками, найкраща альтернатива – усиновлення/удочеріння, прийомна сім'я, дитячий будинок сімейного типу.

Для влаштування дитини в прийомну сім'ю соціальний працівник виконує такі функції, як виявлення інформації про дитину, яка потребує державної опіки; оцінка стану розвитку дитини, яка потребує влаштування, для з'ясування можливості влаштування до прийомної сім'ї; підготовка дитини до входження у прийомну сім'ю [3]. Остання функція є надзвичайно важливою: за допомогою різних психологічних методів роботи дитина звикає до того, що у неї з'явиться сім'я. Визначальною є роль соціальних працівників в організації знайомства прийомних батьків з дитиною. Соціальні працівники з питань супроводу прийомної дитини й прийомної сім'ї працюють у команді, узгоджуючи свої дії, а саме: допомагають дитині скласти альбом про себе і своє життя; допомагають батькам разом з біологічними дітьми скласти альбом про їхню сім'ю, звички, сімейні традиції тощо; проводять зустрічі прийомних батьків з дитиною; виявляють емоційні прояви й реакції дитини та прийомних батьків у процесі знайомства; складають та узгоджують з батьками план переходу дитини у прийомну сім'ю; надають психологічну підтримку прийомним батькам під час знайомства та налагодження контактів з дитиною, а також обговорюють особливості процесу знайомства.

Також важливий такий напрямок соціальної роботи з вихованцями інтернатних закладів, як забезпечення можливостей для їхнього майбутнього. Тут мається на увазі як забезпечення соціальної і матеріальної основи життя дітей після виходу з інтернатного закладу – отримання житла, роботи, пільг тощо, так і психологічної готовності до життя за межами закладу. Різка заміна тотальної ізоляції і контролю системою безконтрольності і свободи дій призводить до втрати орієнтирів і цінностей. Зокрема, можливість отримання освіти розглядається більшістю випускників інтернатних закладів, як засіб звільнення із стін шкіл-інтернатів.

Потрібно розглядати психологічні особливості роботи в інтернаті в двох аспектах – по-перше, робота повинна бути направлена на корекцію деформованого світосприйняття дитини, поведінки, на соціалізацію дитини і нормальний її розвиток, на вироблення навичок, необхідних для самостійного життя після виходу із закладу тощо. Але другий, дуже важливий психологічний аспект роботи – це особливості спілкування працівника з дитиною, оптимальне сприйняття працівником дитини і навпаки, дитиною працівника [5]. Соціальний працівник має направляти значні зусилля на цей аспект роботи.

Не рекомендується будувати працівникам інтернатного закладу стосунки з дітьми по моделі сімейних стосунків. Це зазвичай не приносить очікуваних результатів – ці стосунки не є для дитини повноцінним замінником спілкування з матір'ю та батьком і сімейного виховання – проте часто призводить до емоційного вигорання самого працівника.

Також негативна тенденція у стосунках працівників з дітьми, пов'язана з такою особливістю даної категорії дітей, як гіпертрофована залежність їх емоційного благополуччя від ставлення до нього дорослого. Часто вихователі та педагоги інтернатних закладів використовують силу залежності дитини від їхнього настрою, уваги, авторитету для управління її поведінкою. Однак при цьому не враховуються негативні наслідки такої емоційної залежності, одним з яких є ефект звуження мотивації, її жорсткої прив'язаності до конкретної ситуації (в даному випадку мотивації, що породжується вимогами дорослих). Вихователь повинен намагатися ослаблювати вплив такої залежності, розвивати автономію дитини від дорослого.

Працівник, не знаючи психічних особливостей розвитку дітей-сиріт, часто провокує учня на конфлікт, не замислюючись над тим, що дитина може зовсім ненавмисно себе так поводити, а це викликано її особливостями психіки. Щодо поширеної особливості дітей, що потрапляють до інтернатів – педагогічної занедбаності, то її результатом часто є недостатній інтелектуальний розвиток. Це може виражатися в несформованості або нерозвиненості пізнавальних процесів, а саме нестійкої уваги, слабкої пам'яті, слабо розвинутого мислення, низькій ерудиції. При роботі з дітьми

необхідно зважати на такі можливі їх особливості, інакше робота буде неефективною і на додачу можлива психологічна травматизація самої дитини.

Тому зазначається, що соціальний працівник повинен вивчати дітей, з якими працює, та по можливості стимулювати педагогів та інших людей, що працюють з дитиною, на вивчення її особливостей. На основі психологічного портрету дитини обираються методи роботи з нею, адже лише адекватні до психологічних особливостей дитини дії спеціалістів, що працюють з нею, будуть максимально ефективними і не травмують дитячу психіку. Але саме по собі спілкування в ході роботи є надзвичайно важливим, і спілкуючись з дитиною потрібно зважати на її вірогідні відмінності від дітей, які виховувалися і виховуються в благополучних сім'ях.

Варто зазначити, що одним із найскладніших наслідків виховання в дитячих будинках є порушення емоційно-вольової сфери. Порушення подібного роду проявляються найчастіше у підвищеній тривожності, емоційній напрузі, психічній втомі, емоційному стресі, підвищеній агресивності, недовірливості, емоційній холодності та ін. [1; 6].

Подолання негативних стереотипів у свідомості й поведінці більшості вихованців вимагає не тільки певного часу й зусиль педагогів, а й застосування відповідних реабілітаційних методик. Головна соціальна і психолого-педагогічна ідея, покладена до основи діяльності закладів інтернатного типу, полягає в тому, щоб забезпечити рівні можливості для всіх дітей і підлітків у оволодінні освітою, гармонійному розвитку, громадській діяльності відповідно до природних задатків, схильностей, здібностей і таланту. Це має створити необхідні умови для активного саморозвитку і самовдосконалення людини як активного творця нових вимірів суспільного розвитку. Тут варто зазначити думку дослідників, що навчальна та трудова діяльність повинна бути націлена на досягнення успіху, що посилює мотивацію саморозвитку особистості. Дитина отримує уявлення про сильні сторони свого розвитку, і спираючись на них досягає високого рівня загальноосвітньої та початкової підготовки. Різноманітні види діяльності дозволяють дітям включитися до навчально-трудового процесу відповідно до індивідуальних особливостей.

Потрібно систематично проводити з дітьми роботу, щоб максимально знизити рівень соціальної дезадаптації. Рекомендується грати з дітьми в рольові ігри, в яких ігрова ситуація наближена до життєвої. При вивченні різних тем на уроках варто обов'язково наводити приклади з життя, де діти зможуть використати ті чи інші знання, вчити дітей прийомам самовдосконалення та саморозвитку, розробляти проекти, спрямовані на вирішення проблем, які можуть у них виникнути після закінчення закладу.

Пропонується програвати життєві ситуації в ході групових занять для розвитку спілкування з однолітками, зокрема, це можуть бути різні конфліктні ситуації. Крім того, вважається корисним навчати дитину не лише правильно поводитись у різних ситуаціях, але й вміти начебто вийти за межі актуальної життєвої ситуації. Для цього можна проводити з дітьми різноманітні ігри, в яких вони повинні уявляти собі, що буде робити їхній одноліток (з якими зазвичай ідентифікується дитина), чим може закінчитися той чи інший його вчинок. Проте важлива деталь щодо сприйняття дітьми такої форми роботи, як групові заняття. Ставлення до групових занять у вихованців інтернатних закладів може виявитися негативним, адже вони майже постійно відчують перевантаження спілкуванням. Для боротьби з цим чинником перевантаження пропонуються такі психологічні методи, як аутогенні тренування та розвиток навичок саморегуляції.

Загальні принципи, яких рекомендовано дотримуватися при роботі з вихованцями інтернатних закладів, наступні: визнавати цінність кожної дитини; ставитися до дитини як до особистості; уникати «ярликування»; не давати обіцянок, які неможливо виконати; демонструвати позитивні моделі поведінки; не підтримувати проявів небажаних якостей; демонструвати позитивне ставлення до всіх дітей; поважати думку, почуття та добровільний вибір дитини; акцентувати увагу дитини на власних позитивних якостях та здобутках; надавати працівникам інтернату інформаційну та методичну підтримку [5].

Серед чисельних проблем, з якими соціальний працівник стикається при роботі в інтернатному закладі, психологічна проблематика домінує. Це є наслідком специфіки життя дитини у закладі, яка накладає свій відбиток на розвиток і подальшу долю дитини, а також безліччю психологічних проблем, з якими діти потрапляють до інтернатного закладу – адже причинами потрапляння туди дитини можуть бути бездоглядність, смерть близьких, насильство над дитиною та ін. У залежності від цих специфічних чинників, які мають місце у житті вихованця інтернатного закладу, його психологічний портрет буде незадовільним і це заважатиме нормалізації його життя.

Важливим є адекватний виховний процес у інтернатному закладі. Його функціями має бути як корекція вже існуючих недоліків психологічного розвитку, так і запобігання формуванню нових в умовах інтернату; формування комфортного і відповідного до психологічних потреб дитини середовища навколо неї; формування ставлення до життя в цілому; адекватної мотивації, моделі спілкування з іншими, образу сім'ї.

Таким чином, компонентами виховного процесу, спрямованими на реінтеграцію дитини у соціум, можуть бути: позакласна виховна робота (гуртки, масові заходи, індивідуальні заняття); рольові ігри (програвання життєвих ситуацій, а також моделювання поведінки у вигаданих ситуаціях); різноманітні психологічні методики для зменшення перевантаження спілкуванням, тренінги навичок спілкування тощо.

Проте спеціалісти зазначають, що будь-які заходи щодо допомоги дітям-сиротам в умовах проживання в інтернатному закладі не забезпечують того розвитку дитини, який необхідний для повноцінного становлення її особистості та дотримання її прав та інтересів, гарантованих законом. Головна мета соціальної роботи з дітьми, які перебувають в інтернатних закладах, має бути реінтеграцією дитини до сім'ї: усиновлення, встановлення над нею опіки, або такі форми, як прийомна сім'я та дитячий будинок сімейного типу. Наразі це визначено як напрямок соціальної політики щодо влаштування дітей, які залишились без батьківського піклування, але перехід до такої форми влаштування є тривалим процесом і поки-що психологічні проблеми виховання дитини в умовах інтернатного закладу є надзвичайно актуальними.

Отже, на думку фахівців з психології, медицини й фізіології, сформованість у людини життєвої компетентності сприяє її успішній самореалізації, виконанню найважливіших функцій життєдіяльності, забезпеченню фізичних, психічних та духовних потреб. Несформованість життєвої компетентності вихованців шкіл-інтернатів стає загальною проблемою багатьох випускників інтернатних закладів, так як відображається на усьому їхньому подальшому житті.

Тобто, в загальному аспекті, метою соціального працівника стосовно дітей, які перебувають в інтернатних закладах, є забезпечення адекватного середовища виховання, під яким можна розуміти як оптимізацію педагогічного процесу в інтернатному закладі, так і влаштування життя дитини та підлітка загалом.

Сьогодні завдання суспільства у тому, щоб якомога ширше коло громадськості, відчуло та зрозуміло що справа захисту прав дітей – процес тривалий, включає до себе не одну сходинку, пов'язує між собою не одну ланку, але це необхідний шлях, бо він дає можливість налагодити нормальні сімейні стосунки та зберегти сім'ю і створити нормальні умови утримання і виховання дитини.

Бібліографічні посилання

1. Асанова Н. К. Психосоциальное развитие младенцев и детей, воспитывающихся в учреждениях: метод. пособие / Под ред. Н. К. Асановой. – М. : Ин-т детской психотерапии и психоанализа. – 1997. – 32 с.
2. Комарова Н. М. Посібник для соціальних працівників щодо підготовки та соціального супроводу прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу: у 2-х кн. Кн. 1. / Н. М. Комарова, І. В. Пеша. – К.: Держсоцслужба, 2006. – 118 с.
3. Комарова Н. М. Методичні рекомендації для соціальних працівників, державних службовців щодо розвитку сімейних форм виховання / Н. М. Комарова, І. В. Пеша. – К. : Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2006. – 92 с.

4. Лангмейер Й. Психическая депривация в детском возрасте / Й. Лангмейер, З. Матейчек. – Прага: Авиценум, 1984. – 334 с.

5. Посібник для соціальних працівників щодо підготовки та соціального супроводу прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу: у 2-х кн. Кн. 2 / Г. М. Бевз, Т. В. Бондаренко, Н. М. Комарова та ін. – К.: Держсоцслужба, 2006. – 180 с.

6. Проблемы виховання в дитячих будинках сімейного типу: Зб. – К.: ІЗМН, 1997. – 185 с.

Пирог Л. А. Особенности социальной работы с воспитанниками и выпускниками интернатных учреждений.

Охарактеризованы психологические и эмоциональные проблемы, проблемы социальной адаптации и общения, возникающие у детей, воспитывающихся в интернатных учреждениях. Определены основные задачи и особенности работы социальных работников с детьми в интернатных учреждениях; рассмотрены компоненты воспитательного процесса, направленного на реинтеграцию детей в социум.

Ключевые слова: дети-сироты, дети, лишённые родительской заботы; интернатные учреждения; реинтеграция, социальный работник.

Pirog L. Features of the social work with pupils and graduates of boarding schools.

The psychological and emotional problems, the problems of social adaptation and communication that occur in children who are brought up in institutions are characterized. The main problems and behavior of social work with children in residential care, and consider the components of the educational process aimed at the reintegration of children into society.

Every society solves the problem of child abandonment in accordance with their traditions and opportunities. But in all cases, social orphanage in the first place - is a violation of children's rights to family education on the part of parents, which results in an extremely negative psychological state of children of various disturbances in their development. The fate of social orphans is very difficult, problematic, often burdened as biological heredity and their inadequate education and development.

According to experts in psychology, medicine and physiology, formation of human life competence contributes to its successful fulfillment, fulfillment of the most important functions of life, the physical, mental and spiritual needs. Aborted life competence of the graduates of boarding schools is a common problem of many graduates of boarding schools, as shown on all their later life.

Today the main task of the society is in that the widest as possible range of public should feel and understand that the protection of children's rights - a lengthy process, includes the more than one place, connects more than one link, but it is a necessary way because it makes it possible to establish normal family relationships and keep the family together and create normal conditions and upbringing of the child.

Keywords: orphan's; deprived children' accommodation; residential care; reintegration; social worker.

Надійшла до редколегії 11.02.2013 р.